

Phân tích ảnh hưởng của dịch Covid-19 tại TP. Cần Thơ trong lĩnh vực du lịch¹

PHẠM LÊ ĐÔNG HẬU*
BÙI THỊ KIM THANH**
TRẦN TRÚC QUỲNH***

Tóm tắt

Nghiên cứu tập trung phân tích ảnh hưởng của dịch bệnh Covid-19 lên lĩnh vực du lịch tại TP. Cần Thơ thông qua phỏng vấn trực tiếp 73 chủ doanh nghiệp và chủ hộ kinh doanh du lịch vào tháng 3/2023. Kết quả nghiên cứu cho thấy, dịch bệnh Covid-19 trực tiếp ảnh hưởng lên lợi nhuận và thu nhập của các doanh nghiệp kinh doanh du lịch. Bên cạnh đó, kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng, đối với các hộ kinh doanh du lịch, thì chỉ bị ảnh hưởng không đáng kể, vì kinh doanh du lịch chỉ là một trong các hoạt động tạo thu nhập của hộ. Từ kết quả của nghiên cứu, nhóm tác giả đã đưa ra đề xuất triển khai, khuyến khích nên nghiên cứu mô hình kinh doanh du lịch theo hướng đa dạng hóa nguồn thu nhập phòng ngừa rủi ro, cũng như phát triển mối liên kết với các tổ chức trung gian.

Từ khóa: dịch Covid-19, du lịch, kinh doanh du lịch, thành phố Cần Thơ

Summary

The study focused on analyzing the effect of the COVID-19 epidemic on the tourism sector in Can Tho city through face-to-face interviews with 73 business owners and household tourism owners. Research results show that the COVID-19 epidemic has directly affected the profits and incomes of tourism businesses. In addition, the research results show that tourism business households are only slightly affected because tourism business is only one of the household's income-generating activities. From the results of the study, the authors have proposed implementation proposals, encouraging research on tourism business models in the direction of diversifying income sources to prevent risks as well as developing linkages with other intermediary organizations.

Keywords: Covid-19, tourism, tourism business, Can Tho city

GIỚI THIỆU

Tại Việt Nam, ngành du lịch được xác định mục tiêu là ngành mũi nhọn. Tuy nhiên, khi dịch Covid-19 xảy ra đã tác động đến kinh doanh du lịch khá nặng nề, do phải tạm ngừng du lịch, đóng biên giới, và giãn cách xã hội.

TP. Cần Thơ, nơi được mệnh danh là thủ phủ của miền Tây, cũng chịu sự tác động của dịch Covid-19. Vấn đề đặt ra là chưa có nhiều nghiên cứu thực nghiệm về ảnh hưởng của dịch Covid-19 đến ngành du lịch TP. Cần Thơ. Nghiên cứu này sẽ phân tích cụ thể về sự ảnh hưởng của dịch bệnh, có ý nghĩa thiết thực đóng góp giải pháp phòng ngừa các rủi ro từ các tác động bên ngoài trong tương lai có thể ảnh hưởng đến ngành du lịch tại Cần Thơ nói riêng và Việt Nam nói chung.

PHƯƠNG PHÁP VÀ MÔ HÌNH NGHIÊN CỨU

Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp thống kê mô tả, tổng hợp số mô tả các chỉ thay đổi qua thời gian để có thể tìm ra mối liên kết giữa các đại lượng kinh tế - xã hội. Nhóm tác giả còn sử dụng phương pháp định tính được thực hiện bằng phương pháp phỏng vấn sâu người chủ chốt; và phương pháp định lượng được thông qua mô hình hồi quy tuyến tính đa biến là phân tích biến độc lập ảnh hưởng biến phụ thuộc như thế nào.

Nghiên cứu này thu thập số liệu sơ cấp bằng cách phỏng vấn trực tiếp 73 chủ doanh nghiệp và chủ hộ kinh doanh du lịch tại địa bàn TP. Cần Thơ bằng phương pháp chọn mẫu ngẫu nhiên xác suất. Thời gian phỏng vấn trực tiếp là từ ngày 10/3/2023 đến 30/3/2023. Bên cạnh đó, số liệu thứ cấp được sử dụng từ các nguồn có uy tín của các cơ quan quản lý, như: Cục Thống kê TP. Cần Thơ; Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch TP. Cần Thơ; Sở Lao động - Thương binh và Xã hội TP. Cần Thơ.

* TS., ** TS., ***, Trường Kinh tế, Trường Đại học Cần Thơ, Việt Nam

Ngày nhận bài: 12/09/2023; Ngày phản biện: 10/10/2023; Ngày duyệt bài: 01/11/2023

¹ Đề tài này được tài trợ bởi Trường Đại học Cần Thơ, Mã số: TĐH2022-09

BẢNG 1: TÓM TẮT BIẾN ĐỘC LẬP VÀ DẤU KỶ VỌNG TRONG MÔ HÌNH NGHIÊN CỨU

Biến độc lập	Ký hiệu	Đơn vị	Kỳ vọng	Cơ sở thực nghiệm
Số hoạt động tạo thu nhập	SOHD	Số hoạt động	+	Muhammedhussen (2015), Nghi (2011)
Trình độ học vấn	TDHV	Số năm đi học	+	Malck và Usam (2009),
Vay vốn	VAYVON	1: có 0: không	+	Nghi và Trinh (2011)
Quy mô	QUYMO	0: hộ kinh doanh 1: doanh nghiệp	+	Saliha và Abdessatar (2011), Shubita và Alsawalhah (2012)
Số người phụ thuộc	SNPT	Số người	-	Hồ và Châu (2014)
Tập huấn	TAPHUAN	1: có 0: không	+	Hồ và Châu (2014)
Liên kết trung gian	LIENKET	1: có 0: không	+	Nhóm tác giả đề xuất

Ghi chú: Dấu (-) thể hiện quan hệ ngược chiều, dấu (+) thể hiện quan hệ cùng chiều giữa biến độc lập so với biến phụ thuộc.

Nguồn: Nhóm tác giả tổng hợp

BẢNG 2: SỐ LIỆU HOẠT ĐỘNG DU LỊCH TP. CẦN THƠ TỪ NĂM 2018-2022

TT	Chỉ tiêu	ĐVT	2018	2019	2020	2021	2022
1	Tổng lượt khách đến	Lượt	8.480.968	8.869.065	5.605.865	2.118.205	5.134.605
2	Số lượt khách lưu trú	Lượt	2.658.740	3.006.715	2.020.145	898.205	2.508.305
	Khách quốc tế	Lượt	363.811	409.023	111.420	9.705	58.305
	Khách nội địa	Lượt	2.294.929	2.597.692	1.908.725	888.500	2.450.000
3	Tổng thu từ du lịch	Tỷ đồng	3.785	4.435,3	3.169	1.375	4.117

Nguồn: Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch TP. Cần Thơ năm 2023

Mô hình nghiên cứu

Từ thực tiễn khảo sát và tham khảo các nghiên cứu liên quan, nhóm tác giả đã đề xuất mô hình nghiên cứu thực nghiệm sử dụng trong nghiên cứu này như sau:

$$\text{LnTHUNHAP} = \beta_0 + \beta_1\text{SOHD} + \beta_2\text{TDHV} + \beta_3\text{VAYVON} + \beta_4\text{QUYMO} + \beta_5\text{SNPT} + \beta_6\text{TAPHUAN} + \beta_7\text{LIENKET} + \varepsilon$$

Trong đó:

LnTHUNHAP: là biến phụ thuộc giúp đo lường tổng thu nhập của chủ thể kinh doanh du lịch trong một tháng (triệu đồng/tháng). Ở đây, tác giả sử dụng biến dạng logarit (thunhap) vì số liệu thu nhập dao động quá lớn, nên lấy ln để nén lại, có tác dụng làm giảm phương sai sai số thay đổi, khắc phục tình trạng không có phân phối chuẩn giúp kết quả ước lượng được chính xác hơn. Các biến độc lập được mô tả ở Bảng 1.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Thực trạng hoạt động du lịch TP. Cần Thơ dưới ảnh hưởng của dịch Covid-19 giai đoạn 2018-2022

Số liệu tại Bảng 2 đã thể hiện sự giảm sút cả về số lượng du khách và doanh thu do tác động của dịch Covid-19 trong giai đoạn 2018-2021. Vào năm 2022, khi tình hình dịch Covid-19 đã được kiểm soát tốt, ngành du lịch tại TP. Cần Thơ đã có sự phục hồi và dần tăng trưởng. Tuy nhiên, lượt du khách quốc tế cũng chưa quay lại nhiều như năm 2018, khi chưa có dịch Covid-19 xảy ra.

Mô tả đặc điểm của đối tượng khảo sát trong nghiên cứu

Qua kết quả khảo sát 73 chủ thể kinh doanh du lịch trên địa bàn TP. Cần Thơ, tỷ lệ nam giới chiếm 45,2%

và nữ giới là 54,8%. Trong đó, có 62 chủ thể kinh doanh (84,9%) còn trong độ tuổi lao động, và 11 chủ thể kinh doanh (15,1%) ngoài độ tuổi lao động.

Trung bình số nhân khẩu trong hộ là 4 người, ít nhất là 1 người và nhiều nhất là 9 người, độ lệch chuẩn là 1,353. Trung bình một gia đình thường có 2 vợ chồng và có từ 2-3 người con, phổ biến là 3-4 thế hệ. Số lao động trung bình là 3 người và nhiều nhất là 8 người với độ lệch chuẩn là 1,647. Lực lượng lao động chính là thành viên quan trọng giúp khả năng tạo thu nhập cao hơn.

Ảnh hưởng của dịch Covid-19 tới doanh nghiệp và hộ kinh doanh du lịch có sự khác biệt

Qua phỏng vấn sâu chuyên gia là những người đứng đầu các doanh nghiệp du lịch và hộ kinh doanh du lịch, thì dịch Covid-19 có tác động mạnh mẽ đến lợi nhuận và thu nhập của các doanh nghiệp hơn là các hộ kinh doanh du lịch. Các chủ doanh nghiệp dẫn chứng, trong giai đoạn dịch Covid-19, đã tạm dừng kinh doanh thực hiện giãn cách xã hội theo quy định. Vì thế, các doanh nghiệp kinh doanh du lịch đã không có nguồn thu nhập. Bên cạnh đó, các chi phí của doanh nghiệp vẫn phải chi trả, gồm: lương nhân viên, chi phí thuê mặt bằng văn phòng, điện nước và nhiều chi

BẢNG 3: KẾT QUẢ ƯỚC LƯỢNG MÔ HÌNH ẢNH HƯỞNG CỦA CÁC YẾU TỐ ĐẾN THU NHẬP NGÀNH KINH DOANH DU LỊCH TẠI TP. CẦN THƠ

Biến độc lập	Hệ số hồi quy chưa chuẩn hóa (B)	Sai số	Hệ số hồi quy chuẩn hóa (Beta)	Giá trị t	Ý nghĩa (Sig.)	VIF
Hằng số	0,964	0,688		1,402	0,166	
Số hoạt động tạo thu nhập	0,434***	0,143	0,278	3,027	0,004	1,206
Trình độ học vấn	0,111**	0,050	0,224	2,212	0,030	1,467
Vay vốn	-0,245 ^{NS}	0,250	-0,093	-0,983	0,329	1,290
Quy mô	0,444*	0,254	0,182	1,745	0,086	1,566
Số người phụ thuộc	-0,192**	0,096	-0,188	-2,014	0,048	1,245
Tập huấn	0,481**	0,237	0,196	2,029	0,047	1,337
Liên kết	0,529**	0,242	0,211	2,187	0,032	1,340
Biến số phụ thuộc: LnTHUNHAP (triệu đồng/tháng)						
Số quan sát:				73		
Sig. F				0,000		
Hệ số R ²				0,547		
Hệ số R ² điều chỉnh				0,498		
Durbin-Watson				1,482		

Ghi chú: (*) có ý nghĩa ở mức 10%; (**) có ý nghĩa ở mức 5%; (***) có ý nghĩa ở mức 1%; (^{NS}) không có ý nghĩa thống kê.

Nguồn: Kết quả phân tích SPSS từ số liệu khảo sát trực tiếp

phí khác, dẫn đến lợi nhuận của doanh nghiệp thiệt hại nặng nề.

Trái lại, kết quả khảo sát đối với các hộ kinh doanh du lịch cho thấy, số hoạt động tạo thu nhập thể hiện số hoạt động tạo thu nhập cho chủ thể kinh doanh thấp nhất là 1 hoạt động và cao nhất là 4 hoạt động với độ chênh lệch là 0,777. Hoạt động chính là kinh doanh du lịch và hoạt động hỗ trợ phụ vụ việc kinh doanh hoặc hoạt động khác, để không bị phụ thuộc kinh tế vào nguồn thu nhập duy nhất. Các hoạt động kinh doanh ngoài du lịch, cụ thể là: trồng trọt, chăn nuôi, buôn bán, và một số hoạt động khác. Như vậy, du lịch tuy là nguồn thu nhập chính của hộ kinh doanh, song vẫn còn có các hoạt động khác tạo thu nhập. Trong giai đoạn dịch bệnh Covid-19, hộ kinh doanh du lịch dù không có nguồn thu từ du lịch, nhưng lại có nguồn thu từ sản phẩm nông nghiệp và chăn nuôi. Ngoài ra, lực lượng lao động đa số là nguồn nhân lực trong gia đình, nên các hộ cũng không phải chịu áp lực chi phí nhân công như doanh nghiệp.

Kết quả mô hình nghiên cứu thực nghiệm

Bảng 3 cho thấy, hệ số R² đạt giá trị 0,547; điều này có nghĩa 54,7% sự thay đổi về thu nhập trên địa bàn nghiên cứu được giải thích bởi các biến độc lập trong mô hình. Giá trị Sig, kiểm định F = 0,000 < 0,05 cho thấy, mô hình hồi quy được

sử dụng cho nghiên cứu phù hợp với dữ liệu thực tế và đảm bảo độ tin cậy của các hệ số ước lượng (Beta).

Hệ số phóng đại phương sai (VIF) của các biến độc lập < 2, đảm bảo không có hiện tượng đa cộng tuyến xảy ra giữa các biến độc lập có ý nghĩa trong mô hình. Hệ số Durbin-Watson = 1,482 nằm trong khoảng từ 1 đến 3, nên kết quả không vi phạm giả định tự tương quan chuỗi bậc nhất. Mô hình cũng đảm bảo không có hiện tượng phương sai sai số thay đổi qua biểu đồ Scatter Plot.

Vì vậy, mô hình nghiên cứu chính thức về các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập lĩnh vực du lịch tại TP. Cần Thơ là:

$$\text{LnTHUNHAP} = 0,964 + 0,434\text{SOHD} + 0,111\text{TDHV} + 0,444\text{QUYMO} - 0,192\text{SNPT} + 0,481\text{TAPHUAN} + 0,529\text{LIENKET}$$

Trong đó, phân tích các biến cho thấy cụ thể như sau:

Số hoạt động tạo thu nhập (SOHD)

Biến SOHD có hệ số B₁ = 0,434 với mức ý nghĩa 1%, điều này có nghĩa, trong điều kiện các yếu tố khác không đổi, khi chủ thể kinh doanh có thêm một hoạt động tạo thu nhập, thì thu nhập của họ cũng sẽ tăng thêm 43,4%. Kết quả mô hình lý giải, khi các chủ thể kinh doanh du lịch càng đa dạng hóa thu nhập, thì thu nhập của họ cũng sẽ tăng.

Trình độ học vấn (TDHV)

Biến TDHV có ảnh hưởng cùng chiều đến Thu nhập, với mức ý nghĩa 5% (hệ số B₂ = 0,111). Trường hợp các yếu tố khác không đổi, khi trung bình số năm đi học của chủ thể tăng, thì thu nhập sẽ tăng thêm 11,1%. Kết quả này cho thấy, TDHV ảnh hưởng đến Khả năng tiếp cận thông tin, tính toán và lập kế hoạch sản xuất, kinh doanh trong quá trình tham gia tạo thu

nhập, do đó, chủ thể có trình độ học vấn cao hơn sẽ có thu nhập cao hơn.

Quy mô (QUYMO)

Qua kết quả phân tích biến QUYMO có mối quan hệ đồng biến với Thu nhập ở mức ý nghĩa 10% (hệ số $B_4 = 0,444$). Nếu quy mô doanh nghiệp càng lớn, thì thu nhập mang lại của họ sẽ cao hơn. Các doanh nghiệp có quy mô lớn sẽ có nhiều lợi thế hơn các doanh nghiệp nhỏ trong lĩnh vực đòi hỏi tính cạnh tranh cao, vì thị phần lớn hơn sẽ mang lại cơ hội thu được lợi nhuận nhiều hơn.

Số người phụ thuộc (SNPT)

Biến SNPT có mối quan hệ ngược chiều với Thu nhập ở mức ý nghĩa 5% (hệ số $B_5 = -0,192$). Những chủ thể có SNPT càng nhiều, thì áp lực chi tiêu càng lớn, đồng thời có tỷ lệ phụ thuộc cao, nhưng lại ít người tham gia vào hoạt động tạo thu nhập, do đó, thu nhập bình quân sẽ bị giảm, vì thu nhập tăng ít hơn so với sự gia tăng của chi phí.

Tập huấn (TAPHUAN)

Biến TAPHUAN có tác động cùng chiều với Thu nhập ở mức ý nghĩa 5% (hệ số $B_6 = 0,481$). Chủ thể kinh doanh du lịch có tham gia vào các buổi hội thảo, lớp tập huấn kinh doanh sẽ có điều kiện tốt hơn trong việc đưa ra các chiến lược hay mô hình kinh doanh có hiệu quả. Việc có thêm những kiến thức, kỹ năng trong lĩnh vực du lịch sẽ giúp cho chủ thể dễ dàng nắm bắt rõ hơn về tình hình thị trường, nhu cầu hay thị hiếu của khách hàng, từ đó, cải thiện chất lượng dịch vụ, có lợi thế trong việc nâng cao nguồn thu nhập hơn so với kinh doanh tự phát, thiếu kinh nghiệm.

Liên kết trung gian (LIENKET)

Biến LIENKET có tác động cùng chiều với Thu nhập ở mức ý nghĩa 5% (hệ số $B_7 = 0,529$). Những chủ thể kinh doanh có sự kết hợp với tổ chức trung gian sẽ có nhiều lợi thế trong việc nâng cao thu nhập hơn so với những chủ thể không có sự liên kết. Liên kết giữa doanh nghiệp du lịch và du khách được xem là hạt nhân của sự tồn tại và phát triển ngành du lịch. Tuy nhiên, không phải doanh nghiệp nào cũng có thể thuận lợi tiếp cận

được đối tượng khách hàng mà họ hướng đến và ngược lại. Chính vì thế, tổ chức trung gian được xem là cầu nối, giúp 2 đối tượng này dễ dàng gặp được nhau, rút ngắn được thời gian, khoảng cách và công sức. Đây là yếu tố quan trọng, có tác động đáng kể đến thu nhập ngành du lịch trên địa bàn khảo sát.

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

Kết quả nghiên cứu cho thấy, dịch bệnh Covid-19 trực tiếp ảnh hưởng lên lợi nhuận và thu nhập của các doanh nghiệp kinh doanh du lịch, song các hộ kinh doanh du lịch bị ảnh hưởng không đáng kể, vì kinh doanh du lịch chỉ là một trong các hoạt động tạo thu nhập của hộ. Từ kết quả mô hình nghiên cứu, nhóm tác giả đề xuất đa dạng hóa giúp giảm thiểu rủi ro trong việc biến đổi thu nhập. Việc có nhiều nguồn thu nhập cũng giống như đa dạng hóa danh mục đầu tư, khi một nguồn thu nhập bị tổn thất, các nguồn khác sẽ bù đắp lại. Vì thế, các doanh nghiệp cần mở rộng nguồn thu nhập của mình bằng cách đa dạng hóa các hoạt động tạo doanh thu, góp phần hỗ trợ và giảm bớt gánh nặng kinh tế cho tổ chức, đặc biệt trong các giai đoạn có biến cố khách quan tác động.

Để nâng cao hiệu quả hoạt động du lịch, nhóm tác giả đề xuất triển khai chính sách khuyến khích các chủ thể kinh doanh du lịch nên liên kết chặt chẽ với các doanh nghiệp lữ hành xây dựng thiết kế những tour du lịch mới và mang tính đặc thù, nhằm thu hút khách trong nước và quốc tế. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ, Đ. P., Châu, T. (2014), Nâng cao thu nhập cho hộ gia đình ở các xã biên giới tỉnh Tây Ninh, *Tạp chí phát triển kinh tế*, 105-117.
2. Muhammedhussen, M. (2015), Determinants of rural income poverty in Ethiopia: Case study of villages in Dodola District, *Global Journal of Management and Business Research*, 15(B11), 25-32.
3. Nghi, N. Q., Trịnh, B. V. (2011), Các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của người dân tộc thiểu số ở đồng bằng Sông Cửu Long, *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Cần Thơ*, 18a, 240-250.
4. Nghi, N. Q., Anh, T. Q., Trịnh, B. V. (2011), Các nhân tố ảnh hưởng đến thu nhập của hộ gia đình ở khu vực nông thôn huyện Trà Ôn, tỉnh Vĩnh Long, *Tạp chí Khoa học Đại học mở TP. Hồ Chí Minh - Kinh tế và Quản trị Kinh doanh*, 6(3), 66-72.
5. Saliha, T. và Abdessatar, A. (2011), The determinants of financial performance: an empirical test using the simultaneous equations method, *Economics and Finance Review*, 1(10), 01-19.
6. Shubita, M. F. và Alsawalhah, J. M. (2012), The relationship between capital structure and profitability, *International Journal of Business and Social Science*, 3(16), 104-112.
7. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch TP. Cần Thơ (2023), *Báo cáo số liệu hoạt động du lịch các năm từ năm 2016-2022*.